THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper of Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

אויסזעצונגען קענען בריטישן מאנדאט

דער באריכט פון דער לאָנדאָנער "מאָרגנינג פאָסט", אז ציוניסטישע פירער פון אמעריקע האָבן אויסגעדריקט אין איינפלוסרייכע קריזין אין זשע־נעווא דעם וואונש, אז דער פאלעסטינער מאנדאט זאָל צוגענומען ווערן פון ענגלאנד, איז ווארשיינלאך אמת. אָדער נים ווייט פון אמת. די שטימונג אין די ציוניסטישע קרייזן, באזונדערס אין אמעריקע, איז איצט אזא, אז מען וואָלט געזוען צופרידן מיט אן ענדערונג אין דער דאָזיקער ריכטונג.

די אידן פילן, אז זיי האָבן זיך אָפּגענאַרט אין ענגלאנד. כאָטש די מייסטע אידן האָבן פארשטאנען, אז ענגלאנד האָט קיינמאָל נים געוואָלט שיינקען ארץ־ישראל צו די אידן, נאָר זי האָט דארטן געהאט אירע איגענע אינטערעסן און אבזיכטן, האָט מען אָבער געהאט דעם פילן צוטרוי צו איר, אז זי וועט שטריינג אָפּהיטן אירע פייערלאכע פארפליכטונגען וואָס זי האָט אויף זיך גענומען דורך דער באלפור דעקלאראציע אין דורך דעם מאנדאטן אָפּמאך.

פאר דער צייט אָבער זיינען פון די אלע פארפליכטונגען געבליבן בלויז ווערטער, בעת די מעשים זיינען געגאנגען אין קעגנזאץ צו די ווער־טער. ענגלאנד האָט אפגעשניטן פון ארץ־ישראל דעם עבר־הירדן, דעם פרוכטבארסטן טייל פונ׳ם לאנד; זי האָט אויסגעטייטשט די באלפור דע־קלאראציע אזוי, אז ס׳איז פון איר געבליבן בלויז א שאָטן; זי האָט מיט גארנישט נים געהאלפן די אידן צו בויען זייער נאציאָנאלע היים, נאָר האָט זיי אָפּט געשטערט אין זייער אויפבאָבע, אין אויב נייע הונדערט טויזנט אידן האָבן זיך פאר די לעצטע צען יאָר באזעצט אין ארץ־ישראל, איז דאָס דערגרייכט געוואָרן בלויז מיט אידישע כחות אין פנים פון שטערונגען מצד די באאמטע פון דער מאנדאטן־מאכט; זי האָט דערלאָזן צו ערנסטע אויסברוכן קעגן אידן, און מיר האָבן דעם חשד, אז אירע באאמטע זיינען געווען אין א גרויסער מאָס פאראנטווארטלאך פאר זיי, אין צום סוף האָט זי ציטוויליק אָפּגעשטעלט די אידישע אימיגראציע. וואָס איז אן אָפענער ברוך פון אירע פארפליכטונגען.

דאָס איז בלויז א טייל פון די עולות וואָס די בריטישע מאנדאטן מאכט איז באגאנגען בנוגע די אידן. עס איז דערפאר קיין וואונדער נים. וואָס דער אידישער צוטרוי צו גרויס בריטאניע האָט זיך שטארק געטאָן, וואָס האָט צום סוף אויסגעדריקט זיך אין אידישע מאסן־פראָטעסטן אומעטום.

קיינער איז נים חושד די בריטישע רעגירונג, אז זי האָט וועלכע עס איז אומפריינטלאכע געפילן בנוגע די אידן. זי וואָלט ווארשיינלאך זייער געוואולט דערפילן אלע אירע צוזאָגן צו די אידן, אָבער זי רעכנט זיך פאָרט צוערשט מיט אירע איגענע אינטערעסן. די בריטישע אימפעריע שליסט איין א באפעלקערונג פון צענדליקער מיליאָנען מאכמעדאנער. אין אינדיע אליין זיינען דאָ זיבעציק מיליאָן מאכמעדאנער. זי מוז זיך רעכענען מיט זייערע שטימונגען מער, ווי מיט אירע התחייבות׳ן צו די אידן, וועלכע זי קאָן, אין א נוים. אויסטייטשן אזוי, אז זיי זאָלן זי צו גארנישט נים פאר־פליכטן.

און אויב אזוי, איז פארשטענדלאך ווען די אמעריקאנער ציוניסטן זאָלן ווען באפרייען ענגלאנד פון אירע מאנדאטן התחייבות׳ן, וועלכע זי קאָן נים דערפילן, ווי א הערשערן פון מיליאָנען מאכמעדאנישע אונטער־טאנען. פון זייער שטאנדפונקט קאָן זיין גלייכער, אז דעם מאנדאט זאָל אי־בערנעמען די פעלקער ליגע אליין, אָדער א גרופע מלוכות, איינשליסנדיק אמעריקע, וועלכע דארפן זיך נים רעכענען מיט מאכמעדאנישע שטימונגען אין אנדערע לענדער און וועלכע קאָנען אויסטיילן גלייכע גערעכטיקייט צו ביידע צדדים.

נאטירלאך, איז נים אָז וואָס צו דערוואַרטן, אז ענגלאנד זאָל איינווי־ליקן צוריקצוציען זיך פון ארץ־ישראל. זי מוז האָבן דאָס לאנד ווי א זי־כערקייט פאר׳ן סוץ קאנאל, באזונדערס איצט, ווען א דאנק אירע רייכונ־גען מיט עגיפטן איז דאָס דאָזיקע לאנד פאר איר גאָר נים קיין זיכערע פאָ־זיציע.

פון די סוגעסטיעס פון די אמעריקאנער ציוניסטן, איז אזעלכע זיי־נען געמאכט געוואָרן, וועט אזוי מן־הסתם גארנישט נים ארויסקומען. ס׳איז אָבער פאָרט גלייכער אז ענגלאנד זאָל וויסן די אמת׳ע שטימונג צווישן די ציוניסטן, און זאָל זי וויסן, אז די אידן וועלן נים מוחל זיין אויף זייערע רעכט און אויף די הבטחות וואָס זיינען זיי פייערלאך געגעבן געוואָרן.

נאָר ניט קיין בשר־כשר מחלוקת

אין אונזערע באמערקונגען וועגן דעם בשר־כשר סלסוך ביי אונז אין ווייניפעג, אין אונזער אויסגאבע לעצטן פרייטאָג, האָבן מיר אויסגעדריקט אונזער האָפענונג, אז ווייניפעגער אידן וועלן זיך נים דערלויבן ארייננצוציען אין צעשטערנדיקע בשר־כשר מחלוקת׳ן, וואָס האָבן אָנגעמאכט חורבנות אין אנדערע אידישע קהלות. ווייניפעגער אידן האָבן א סך וויכטיקע בייענ־דיקע ארבעטן צו טאָן, און זיי זיינען צו אינטעליגענט צו פארשווענדן זייער ענערגיע אויף א מחלוקת איבער "א הון מיט א האן".

כאָטש דער סכסוך האָט זיך שוין פארצויגן לייגגער ווי מיר וואָלטן געוואונשן, האָבן מיר אונזער מיינונג נים געענדערט. מיר פילן, אז דער ברייטער עולם, מיט זיין געזונטן חוש, האָט זיך נים געלאָזט פארפירן פון קעמפערישע, צעשטערנדיקע ליידנשאפטן, און באטראכט דעם גאנצן ענין פילאָזאָפיש, מיט דער זיכערקייט, אז עס וועט זיך "אויספרעסן" צו אלע־מענס צופרידנהייט.

און באמת זיינען דאָ נים אָז קיין שום אורזאכן, פארוואָס דער סכסוך זאָל נים געלייזט ווערן צו אלעמענס צופרידנהייט. עס איז בלויז נויטיק צו־צוטרעטן צו דער פראגע אביעקטיוו און אָן ליידנשאפט און א צווישן־וועג קאָן לייכט געפונען ווערן.

דאָס וועט זיכער געטאָן ווערן, און צו קיין אייביקער בשר־כשר מחלוקת וועט עס ביי אונז נים קומען. עס איז בלויז ווינשנסווערט, אז דער אויסגלייך זאָל קומען וואָס פריער, ווייל וואָס לייגגער עס פארציט זיך דער סכסוך, אלץ מער איז דאָ די געפאר פון אן אנטוויקלטער עקשנות און אלץ שווערער קומט דערנאָך אָן דער אויסגלייך.

דער ברייטער עולם דארף דערווייל זיין פארזיכטיק נים צו צוהערן זיך צו פארשיידענע רכילות׳ן און גוזמא׳דיקע באהויפטונגען וואָס ווערן פארשפריים אונ׳ם היין פון קאמף לעגן איין צד אָדער א צווייטן. זאָל עס זיין קלאָר פאר אלעמען, אז ביי איצט איז גארנישט נים געטאָן געוואָרן קעגן די אינטערעסן פונ׳ם ברייטן עולם, און וואָס עס זאָל נים געטאָן ווערן, וועט דער עולם האָבן די געלעגנהייט צו זאָגן זיין אנטשיידנדיק וואָרט וועגן דעם.

זאָל יעדער איינער באמיען זיך אונטערזוכן א קלאנג, איידער ער נעמט אים אָן פאר גוט געלט. זאָל דער עולם נים קומען צו קיין באשלוסן, איידער ער וועט האָבן די געלעגנהייט אויסהערן די טענות פון אלע פאר־וויקלטע צדדים; און זאָל דער עולם נים העלפן צו פארשארפן דעם קאמף, נאָר מיט זיין רואיקייט און ווישר געפיל צו אלע צדדים העלפן שליכטן דעם סכסוך אויף א פרידלאכן אופן.

אונז פעלט נים קיין בשר־כשר מחלוקת אין ווייניפעג!

די לאגע פון די אידישע קאָלאָניסטן אין ארגענטינע

(א בריוו פון בוענאס איירעס) (ספעציעל פאר "דאָס אידישע וואָרט") פון א. ל. שוסהיים

די יערלאכע פארזאמלונג פון די אידי־שע קאָלאָניסטן האָט ביז איצט דאָ גע־הייסן "אידישער קאָלאָניסטן קאָנגרעס". איינע פון די צוויי היגע אידישע ציטונ־גען ברייננגט נאָך היינט דעם באריכט וועגן אט דער יערלאכער פארזאמלונג אונטער׳ן קעפּל "דער זעקסטער קאָלאָניסטישער קאָנגרעס." אפיציעל הייסט אבער היינט די דאָזיקע פארזאמלונג פשוט "גענעראל פארזאמלונג פון דער פראטערנידאר אג־דאריא". אפשר וועלן זיך נאָך א טייל לע־זער דערמאָנען, וואָס איך האָב געשריבן וועגן דער ארגאניזאציע פון די אידישע קאָלאָניסטן אין ארגענטינע נאָכ׳ן פאר־יאריקן קאָנגרעס. די היגע אידישע קאָלאָ־ניסטן זיינען ארגאניזירט אין איינקויף און פארקויף קאָאָפּעראטיוון. די אלע קאָאָפּע־ראטיוון זיינען געווען פאראייניקט אין דער "אידישער אגראר פעדעראציע". צוליב דעם נייעם ארגענטינער געזעץ וועגן קאָ־אָפּעראטיוון מוזן די דאָזיקע געזעלשאפטן זיין פריי פון יעדער פאָלעריקייט, נאציאָ־נאלער אָדער רעליגיעזער טענדענץ. אלע אידישע קאָאָפּעראטיוון פון לאנד (פון וועלכע עס איז דאָ פאראן א שפאר בי־סעל) האָבן געמוזט אפשאפן זייער אידי־שען נאָמען אין אנדערע סמנים פון אי־דישקייט אָדער ווערן אנאָנימע האנדעלס געזעלשאפטן. די פאָלעקסזון פון די אידי־שע קאָלאָניסטן האָבן געמוזט אויפגעבן (ווייניגסטענס פארמעל) זייער אידישקייט. אזוי, אז מען האָט נים דאָס רעכט אָפּצו־זאָגן א נים־אידן, ווען אר ווייל ווערן א מיטגליד אין איינער פון די קאָאָפּעראטי־ווען. און ווייל די קאָאָפּעראטיוון זיינען געוואָרן אויס אידישע, איז אויך זייער פארבאנד, די "אגראר פעדעראציע" נים מער קיין אידישע. זי הייסט היינט פשוט "פראטערנידאר אגראריא" (אגראַרישע ברידערשאפט). און לויט די סטאטוט טאָר די "פראטערנידאר" נים אפהאלטן קיין קאָנגרעס נאָר גענעראל פארזאמלונגען. כאָטש אויך גענעראל פארזאמלונגען איז נים מער אין נים ווייניקער ווי א פאר־זאמלונג פון פארשטייער פון די אידישע קאָלאָניסטן און פון זייערע קאָאָפּעראטי־ווען.

די היינטיקע גענעראל פארזאמלונג האָט מען אין די געזעלשאפטלאכע קריזין פון בוענאס איירעס דערוואַרטעט מיט א באַ־זונדערן אינטערעס. עס זיינען געווען מיי־נונגען, אז די ארגאניזאציע פון די אידי־שע קאָלאָניסטן האָט פארלוירן יעדוועדע געזעלשאפטלאכע באַרייטונג.

א טייל זאָגאר פארשטייער פון די קאָלאָ־ניסטן, האָבן געוואָלט פארוואנדלען די "פראטערנידאר אגראריא" אין א ריין גע־זעלשאפטלאכער אינסטיטוציע, א מין קאָ־אָפּעראטיוו פון קאָאָפּעראטיוון, אן איינ־קויפס און פארקויפס צענטראלע פאר די אנגעשלאָסענע קאָאָפּעראטיוון. און ווייל די געשעפטן פון דער נייער פעדעראציע זיינען נים געווען־אזוי פויגלדיק האָט מען אין א טייל קרייזן נערעכנט מיט דער אויפלייזונג פון דער "פראטערנידאר." און עס זיינען געווען פעס־מיסטן וועלכע האָ־בען מורא געהאט, אז די גענעראל פאר־זאמלונג פון בוענאס איירעס וועט זיין דער לעצטער קאָלאָניסטישער קאָנגרעס. די פאקטן האָבן זיך ארויסגעוויזן אנדערש. די גענעראל פארזאמלונג וואָס איז דאָ אָפּ־געהאלטן געוואָרן ביז דאָנערשטאָג דעם 18טן מאי ביז דיינסטאָג נאָכטס, איז געווען א קלאָרער באוויז פאר דער לעבנס־פעאי־קייט און לעבנס־נויטווענדיקייט פון דער ארגאניזאציע, וועלכע די היגע קאָלאָניסטן האָבן זיך אליין געשאפן.

און דאָס אינטערעסאנטסטע: ווייט מער פון איר געזעלשאפטלאכער באַריי־טונג איז די "פראטערנידאר אגראריא" א געזעלשאפטלאכע אינסטיטוציע, אן אינ־סטיטוציע וועלכע פארנעמט זיך מיט אלע נייטן און זאָרגן פון אידישן קאָלאָניסט, אן אינסטיטוציע וועלכע פארמיטלט צווי־שען דעם קאָלאָניסט און דער אידישער געזעלשאפט פון שטאָט, וועלכע פארמי־טעלט צווישן די קאָלאָניסטן פון דער "אי־קא"; אן אינסטיטוציע וועלכע שטרעבט אָן זאָגאר אנצופירן קאָלאָניזאציע־ארבעט אָן דער אפיטרופסות פון דער "איקא", און כאָטש דער ערשטער פראוווו דערצו האָט זיך אין איר נים איינגענומען, איז אָבער די אידייע פון אנפירן געביט פון באוועגן קאָלאָניזאָ־ציע ארבעט, די אידייע פון קאָלאָניזאָציע פאָגד נאָך נים באגראבן.

אגב וועגן קאָלאָניזאָציע פאָגד:

דאָס איז א פאָגד וועגן וועלכן מען רעדט דאָ שוין עטלאכע יאָר, די פארשטייער פון די קאָלאָניסטן האָבן געפראוווט צו פאראינטערעסירן פאר דעם ענין די אידי־שע געזעלשאפט פון דער הויפּטשטאָט. אָבער דאָ ביי אונז גייט אלץ שטרייננג דעמאָקראטיש. קודם פארבעט מען די פאר־שטייער פון די פאראיינען זיי זאָלן ארויס זאָגן זייער מיינונג. די פארשטייער בעטן דאָן אנדערע פארשטייער, און אזוי ווייַ־טער. צוליב צופיל דעמאָקראטיע קומט מען דאָ יעלטן אמאָל ווייטער ווי פון רייד־דען. בוענאס איירעס האָט כמעט גארנישט נים געטאָן פאר׳ן קאָלאָניזאָציע פאָגד. און אויך די "אידישע קאָלאָניזאָציע געזעל־שאפט", וועלכע איז געמאכט געוואָרן שוין אָן דעמאָקראטיע אָבער אויך נאָך מיט א קליין קאָפּיטשקע געלט פון די היגע גבי־רים, איז א טויט געבוירן קינד.

דערווייל באשטייט דער קאָלאָניזאָצי־אָנס פאָגד פון 60,000 פעזאָס, וואָס די קאָלאָניסטן האָבן צוזאמענגענומען צווישן זיך. וואָס האָבן די קאָלאָניסטן געוואָלט אויפטאָן מיט דעם דאָזיקן קאָלאָניזאָציאָנס פאָגד?

אָט וואָס עס זאָגט זיך אין דעם טע־טיקייטס באריכט:

"לויטן באשלוס פון פריערדיקן קאָנגרעס האָבן מיר אָנגענהויבן דעם יאָר צו באַ־טראכטן די מעגלאכקייט פון טאָן ממשות־דיגעס אויפן געביט פון באוועגן קאָלאָניס־טישע זין אויף לאנד.

"עס איז געקומען די געלעגנהייט מען האָט אונז אָנגעבאָטן 4.000 העקטאר לאנד אין איינעם פון די בעסטע געגנטן פון ענטרעריאָס, נאָכדעם, ווי מיר האָבן אונ־טערזוכט די לאנד און זיך איינפארשטאַ־נען מיט דעם איינגנטימער ווענען דער פרייז, האָבן מיר זיך געווענדעט צו דער "איקא" בעטנדיק מען זאָל אונז אויסלייען 90 פּראָצענט פון דעם ווערט. מיר האָבן זיך נים געווענדעט אין דעם היפּאָטעקן באנק, ווייל זי נעמט א העכערן פּראָצענט און עס גערוועט צופיל צייט ביז מען באַ־קומט דעם קרעדיט און מיר האָבן געקאָ־קאָנט ווארטן נאָך דריי מאָנאטן . . .

"דער ערשטער ענטפער פון פּאריז איז געווען א גינסטיקער . . . זיי האָבן גע־שיקט אגראָנאָמען צו אונטערזוכן דאָס אלנד, וועלכע האָבן געבראכט זייער א גוטע מיינונג. די א"יקא" האָט געשטעלט א באדינג, אז זי וויל האָבן א דעה ביים אויפנעמען די קאָנדיטאָן צום קאָלאָני־זירן. מיר האָבן זיך אלזאָ געפונען פאר א הילעמא: קויפן די לאנד און פארגרעסערן דעם אויטיע ערד־באַרייך, פארבריינגען אונ־זער שטרעבונג פאר א זעלבסטשטענדיקער אידישער קאָלאָניזאָציע — אָדער אָנהאל־טען אונזער שטרעבונג און אפּווארפן דעם אנכאט פון דער "איקא".

"נאָך פיל נאָכטראכטן איז מען געקו־מען צום שלוס, אָננעמען די באדינגונגען פון דער "איקא". אָבער צום לעצטן מאָ־מענט איז אָנגעקומען פון דער "איקא" א טעלעגראמע, אז זי וויל נים בלויז האָבן די דעה ביים אויסקלייבן די קאָלאָניסטן, נאָר אויך די נאָנצע אדמיניסטראציע זאָל זיין אונטער איר רשות. אויף דעם האָבן שוין די קאָלאָניסטן־פארשטייער נים גע־קאָנט אויסגיין, און די קניה איז בטל גע־וואָרן."

אין א באריכט צום קאָנגרעס פרעגט די עזקעקוטיווע פון די אידישע פארטרעס — "האָבן מיר נעטאָן גוט צי נים גוט?" אויפ׳ן קאָנגרעס זיינען מיינונגען אי פאר "גוט" אי פאר "נים גוט." אין עצם אין באשלאָסן געוואָרן, אז די עזקעקוטיווע זאָל שוין אנהויבן פראקטישע טעטיקייט מיט די מיטלען פון דעם קאָלאָניזאָציאָנס פאָגד, ד. ה. באשטימען קרעדיטן פאר די קאָלאָניסטן: קאָנדיטאָן, וועלכע וועלן רעקאָמענדירט ווערן פון די קאָאָפּעראַטי־ווען. דער קרעדיט קאָן גיין ביז 50 פּראָ־צענט פון דעם אריינגעלייגטן קאפּיטאל.

דער ענין פון די נויט־ליידנדע אין בער־נאסקאני האָט אויך דאסמאָל פארנומען די אויפמערקזאמקייט פון קאָנגרעס. ווענן מערנאסקאני קומט אָפּט אויס פארנעמען זיך דער ארגאניזאציע פון די אידישע קאָלאָניסטן. ביים פאר־א־יאריקן קאָנגרעס האָט דער דעלעגאט פון בערנאסקאני זיך צעוויינט שילדערנדיק די דאָרטיקע נויט. שוין מע־רערע יאָרן ווי דער זאמדיקער באדן פון די קאָלאָניעס גיט נים קיין שניט. אין משך פון לעצטן יאָר האָט די אידישע געזעלשאפט פון בוענאס איירעס אונטער־נענומען פארשידענע אקציעס צו העלפן די ליידענדע קאָלאָניסטן. אויך דאָ איז זיי־ער א סך גערעדט געוואָרן, אָבער מען האָט אויך עפּעס געטאָן. מער האָט נאָטירלאך נעטאָן דן קאָלאָניסטישע משפחה אליין. די קאָלאָניסטן האָבן געשאפן א פאָנד פון איבער 22 טויזנט פּעזאָס פאר הלוואות פאר די נויטליידענדע קאָלאָניסטן־משפ־חות. אויך די "איקא" האָט באשטימט אן הלוואה פאר אויסהאלטן דעם לעבעדיקן אינוועטאר און אויף זרעה.

די הילף האָט ארגאניזירט די פעדעראַ־ציע פון די קאָלאָניסטן, שאפנדיק א קאָאָ־פּעראטיווע באנק דורך וועלכער עס זיינען געגעבן געוואָרן די הלוואות צו די איינ־צעלנע קאָלאָניסטן משפחות, דערווייל אויף צו 25 ביז 35 פּעזאָס א חודש פאר א משפחה. די קאָאָפּעראטיווע האָט א סך געהאלפן די ליידנדע קאָלאָניסטן. א דעלע גאט פון בערנאסקאני, האָט געשילדערט דעם ווערט פון דער הילף מיט די פאָל־גענדע ווערטער: "מיר זיינען שוין גע־ווען געפאלן ביי זיך. די הילף פון דער "פּראָטערנידאָר" האָט אונז ווידעראויפגע־הויבן. ווען נים די הילף וואָלטן מיר זיך געווען צעלאָפן איבער דער גאנצער וועלט."

פאר דער הויכער מאָראלישער מדרגה פון די בערנאסקאני איז כאראקטעריסטיש דער פאקט, אז אפילו איצט, אין דער צייט פון נויט, האָבן זיי שוין אָפּגעצאָלט די רעשטע ראטע פון דער הלוואה, וואָס זיי האָבן גענומען ביי דעם שטאטישן קאָמי־טעט.

אָבער א חוץ דערווייליקער הילף מוז מען טראכטן וועגן פארעפסטיקן די עקזיס־טענץ פון די דאָזיקע 150 קאָלאָניסטן. די "פּראָטערנידאר" האָט זיך נאָך מיט א יאָר צוריק געווענדעט מיט א מעמאָראנדום צו דער "איקא" וועגן רעדוצירן די פּריי־זען פון באָדן און די חובות פון די לייי־דענדע קאָלאָניסטן. א חוץ דעם צוגעבן יע־דער קאָלאָניסטן משפחה נאָך לאנד, כדי זיי זאָלן קאָנען פירן א געמיטלטע ווירט־שאפט. אויף דער קאָנפערענץ איז מיט־נעטיילט געוואָרן א טעלעגראמע פון דער פּאריזער "איקא" דירעקציע, אז זי ווערט צירט די פּריזען (און דערמיט אויך די חו־בות) ביז צו 45 אָדער 55 פּעזאָס פאר א העקטאר. בנוגע דער פארגרעסערונג פון באדן האָבן די דעלעגאטן פון בערנאסקאני געפאָדערט, אז די "איקא" זאָל צוגעבן יע־דער קאָלאָניסטן־משפחה נאָך צו 150 העק־טאר, ווייל, ווייניקער ווי 300 העקטאר איז נים גענוג אויף חיונה פאר א קאָלאָ־ניסטן משפחה אין יענעם געגנט.

א סך צייט פון דער קאָנפערענץ האָט פארנומען די פראגע וועגן באעפסטיקן די שוואכע קאָאָפּעראטיוון, איינפירן א רע־גולערע אינספּעקציע און אינסטרוקציע אין אלע קאָאָפּעראטיוון.

בכלל גייט ארויס די ארגאניזאציע פון די קאָלאָניסטן פון דער איצטיקער קאָנפע־רענץ א פארשטארקטע אין אויטאָריטעט און מאָראלישן אָנזעען. עס זיינען שוין אפילו נים געמאכט געוואָרן קיין פּרוווען פון וועלן צעשלאָגן די ארגאניזאציע.

די קאָנפערענץ איז געשלאָסן געוואָרן דעם 20 מאי, נאָך 3 טעג פון ענערגישער און געדולדיקער ארבעט. דאָס לעצטע וואָרט פון דער קאָנפערענץ איז געווען א גרוס פון די אידישע קאָלאָניסטן אין אר־גענטינע צו זייערע ברידער, די אידישע ערד־ארבעטער אין ארץ־ישראל אין צום קרן קימת, וועלכער שאפט די באדינגונ־גען, דעם באדן, פאר דער אידישער ערד־ארבעט.

("איטא")

אידישע נייעס פון יענער זייט ים

א דייטשע קינסטלערן האָט זיך מגייר געווען

פון קאָוונע מעלדעט מען:

אין איינעקע שטעט פון מזרח אייראָפּע האָט דער אידישער עולם געראטן די אָנגע־נעמע אביעראַראשונג צו הערן ווי אין עכטע דייטשקע. הענדריעט לייטמאַן, פירט אויס אידישע פאָלקס לידער. די דאָרטיקע פּרע־סע האָט איר דאָן אָנגערופן "די מאָדערנע רות". און עס איז באמת געווען א פארדינ־טער נאָמען. אין עכטע בערלינערן, דורכ־געדרונגען מיט דער דייטשער קולטור, — וואָס זוכט זי, וואָס האָט זי געפונען אין אידישן לעבן, אין אידישן פאָלקס־ליד, אין אידישן וואָרט, אויף דער אידישער בינע? פירט זי אויס א אידישע פאָלקס־ליד, באַ־וואונדערט מען זי, — ווי נעמט זיך צו א טאָכטער פון א פרעמדן פאָלק אזא פאר־שטענדניש פאר אינטימע איבערלעבענ־שען פון א אידיש פאָלקס־מיידל, אָדער שפּילט אויף דער בינע בייליקען פון שלום עליכמ׳ס סטעמפּעניי", בלייבט ווידער אומפארשטענדלאך וואָס פאר אָן אינטואי־ציע אָט די ארטיסטן פארמאָגט.

דער דראנג צו אידישער קונסט, צום אי־דישן וואָרט האָט די ארטיסטן אזוי מיטגע־ריסן, אז זי האָט באשלאָסן אויף פארמעל אריבערצוגיין אין אידישקייט. לעצטנס האָט זי זיך געווענדעט צום קאָונער ראבי־נאט, וועלכער איז געוויינלאך שטרייננג איבערקלייבערישע ווענן גרים, — אָבער אין דעם פאל נים געמאכט קיין לאנגע שהיות, די טעג האָט זיך העני לייטמאַן מגייר גע־ווען.

—וואָס האָט אייך געצוינג צום אידישן פאָלק, — האָט איר א מיטארבעטער פון א צייטונג געפרעגט.

— דאָס איז א פראגע אויף וועלכער איך קאָן נים אזוי פּשוט ענטפערן. איך קאָן אייך זאָגן, אז איך ווייס אליין נים. דאָס פאָלק פון דער תורה, פון די אבות און פון די נביאים האָט מיך באצויבערט מיט זיין מיסטעריעזון רייץ. איך האָב זיך מיט די אידן באהעפט שוין לאנג, נאָך אלס קינד. ווען מיר איז אויסגעקומען אויפצו־טרעטן אין ראָלן פון אן עכט אידיש קינד, האָב איך געמיינט, אז כ׳בין טאָקע געבור־רען א אידישע. איך האָב געשפּירט, אז אזוי און נים אנדערש דערט, פילט, באַ־וועגט זיך, לאכט, ווייַנט א אידישע טאָכ־טער, אזוי זיין איך האָבן מיר געזאָגט זיינען מיינע טיפּן געווען ריכטיקע.

פרוי העני לייטמאַן רעדט א גוטן אידיש און איז מיט אזא פּערענטשיקייט מקפּיד אויפ׳ן קלענסטן גראמאטישן כלל, ווי זעל־טען וועלכער איז. זי קאָן גוט די אידישע שפּראַך און ליטעראטור, איצט האָפט זי אויך צו לערנען העברייאיש.

— ווייסט איר, אז אידן לעבט זיך נים גוט אויף דער וועלט?

— איך ווייס, און דאָס איז אפשר נים דער לעצטער מאָמענט, וואָס האָט מיך צו־געצויגן צו אידישקייט. איך זע דעם וואונ־דערלאכן וואנדער־לעבן פון אידישן פאָלק, איך זע אָבער אויך זיין גרויסע היסטאָרי־שע שליחות. ניין, איבערשרעקן מיך וועט איר נים. איך נעם מיט מיין דייטשע אומ־געשראָקנקייט און דרייסקייט!

מיינע פערציק יאָר לעבן

— און —

:: צוואנציק יאָר רבנות ::

פון הרב אשר זילבערשטיין

נ׳יינצנטער קאפּיטל

קיין תקיף, אין פולן זין פון וואָרט, ווי דער וואָס איז געווען צוויי דורות פאר מיינעם, האָט שוין אין מיינע יאָרן נים געקאָנט זיין. נים עס זיינען געווען די אלע גינסטיקע געלעגנהייטן הערצו און נים איז שוין דער עולם געווען צו־געפאסט הערצו. אָבער פונקט ווי אלע סאָציאלע און עקאָנאָמישע דערשיינונגען ווי, זעלבסטהערשעריי, פּריץ, גביר און ד. ג., וואָס האָבן אין אונזער צייט שוין אָנגע־נומען אן אנדער פארמע, אָבער זיינען געבליבן אין עצם און תוך דאָס זעלבע, מיט׳ן זעלבן פּועל־יוצא, נים מער מיט אנדערע מעטאָדן און מיט אן אנדער צוגאנג, — אזוי• איז דאָס געווען אויך מיט׳ן אידישן תקיף, וועלכער האָט נים אויפגעהערט צו זיין ביי אידן, מיט׳ן אונטערשייד נאָר, וואָס דער תקיף פון יענע יאָרן פלעגט זאָגן פּשוט: "איך בין א תקיף און לאָז זיך נאָר עמיצער פּרוווען צוריקרן צו מיינע תקיפות וועט ער שלעכט אָפּשניידן!" — אין אונזערע יאָרן פלעגט שוין שלעכטער זאָגן, אז ער איז א שטאָטישער "משרת", א שטאָטישער "קאזיאָל", אז ער דאַרף דאָס איינגאנצן אויף כפרות און אויב עמיצער וויל, קאָן ער דאָס ש ו י ן אָפּ־געבן, מיט אלע כבוד׳ן, אפילו די מינוט. ווייל א חוץ וואָס ער דאַרף דאָס נים און האָט דערפון גארניט; האָט נאָר טאָג און נאכט קלאפּאָטן מיט קאָפּדרעגייש מיט אומזיסטיקע שונאים, מיט "בזיון", איז דאָס ווייב מיט די קינדער טוען אין זיין אריין, עסן אים טאָג און נאכט ער זאָל זיך אויפהערן מישן אין שטאָטישע גע־שעפטן, בעסער אינזינען האָבן די איינענע געשעפטן . . . — אָבער זעלטן ווען עס האָט גע־געבאָטן אז אזא "שטאָט־משרת" זאָל זיך וועלן באפרייען אין ווערן אויס "משרת", פונקט ווי קיין רב וויל נים ווערן אויס "הקטן" און "חשל׳ן" און "עבר־עבדים" און "אסקופה הנדרסת".

דער "שטאָט־באלעבאָס" פון מיין צייט איז געווען א נגיד׳ישער איד, וועלכער איז אָבער קיינמאָל קיין נגיד נים געווען. ער האָט געהאט דעם ווילן צו זיין א נגיד און האָט שטענדיק געטראכט דערפון און האָט געטאָן אלערליי עצות צו זיין א נגיד. דאָס איז נים אוועקצומאכן. "וועלן" זיין א נגיד איז שוין אליין א זאַך. ווייל בשעת אלע אידן פלעגן זיך שווערן: "אזויפיל יאָרן זאָל איך זיצן אויף צען קערב־לאָך א וואָך" פלעגט ער טראכטן פון, נים אנדערש ווי, זיין רייך, און הגם אידן פלעגן זיך דאָס ווינשן "פארמאָגן הארבע פון וויפל ער איז שולדיק און האָט נים אָפּ־צוגעבן", אָבער אָט אזוי לייענדיק און רייענדיק און נים באַצאָלנדיק, האָט ער אָפּגעלעבט א נגיד׳ישע וועלט: א פיינע שטוב אין מיטן מארק מיט א ווייסן גאניק מיט רויטע פּאָדלאָגעס מיט א זאָל מיט א קיילעכדיקן טיש און מיט די שענסטע פיש אויף שבת און אויב א פיש האָט געוואוגן דריי מיט א האלבן פונט אין עס איז קיין אנדער עצה נים געווען נאָר אים אויספּלעטן אָדער צעשניידן אויף חלקים, — פלעגט אָנגיין זיין דיינסט אידענע אין אים אוועקקויפן א גאנצן צום באלעבאָס אויף שבת. מען פלעגט אים דערפאר, נאטירלאך, האלטן פאר אן אויסבריינגער, א פארשווענדער, אָבער דאָס האָט אויף ארויסגערופן א שטארקן דרך־ארץ פאר אים. ער האָט ליב געהאט געבן א אידן עסן, אנטלייען א אידן א גמלת־חסד, איז געווען א חסיד, נים קיין חסידישער חסיד אויף נאָכלויפן דעם רבי׳ן און כאפּן "שיריים", נאָר א באלעבטישער חסיד: געבן דעם רבי׳ן א סך געלט און יוצא. איז געווען א הויכער אין וואוקס און איז געווען דיק — זיין דיק, איז אין יענע צייטן ביי אונז אין שטעטל נים געווען קיין זאָך פון לאכן דערפון. דאָס האָט, אדרבא, ארויסגערופן דעם גרעסטן רעספּעקט. דאָס איז געווען א סימן פון נים הארעווען און פון עסן א סך און גוטס, א סימן פון נגיד׳ישאפט, ווייל דאָס רוב אידן ביי אונז זיינען געווען מאגער, פּשוט פון נים דערעסן, און מ׳פלעגט אויף אים זאָגן אז ער פארט אין די "בערער" צאפן שמאלץ (אָפּזמען) און כאָטש מ׳פלעגט האָבן מיטלייד, ווייל זיי האָבן נים געווען אויף אים, אנטלייען א אידן עסן, אנטלייען א אידן א גמלת־חסד, איז געווען א חסיד, נים קיין חסידישער חסיד אויף נאָכלויפן דעם רבי׳ן און כאפּן "שיריים", נאָר א באלעבטישער חסיד: געבן דעם רבי׳ן א סך געלט און יוצא. איז געווען א הויכער אין וואוקס און איז געווען דיק — זיין דיק, איז אין יענע צייטן ביי אונז אין שטעטל נים געווען קיין זאָך פון לאכן דערפון. דאָס האָט, אדרבא, ארויסגערופן דעם גרעסטן רעספּעקט. דאָס איז געווען א סימן פון נים הארעווען און פון עסן א סך און גוטס, א סימן פון נגיד׳ישאפט, ווייל דאָס רוב אידן ביי אונז זיינען געווען מאגער, פּשוט פון נים דערעסן, און מ׳פלעגט אויף אים זאָגן אז ער פארט אין די "בערער" צאפן שמאלץ (אָפּזמען) און כאָטש מ׳פלעגט האָבן מיטלייד, ווייל זיי האָבן נים געווען אויף אים, אנטלייען א אידן עסן, אנטלייען א אידן א גמלת־חסד, איז געווען א חסיד, נים קיין חסידישער חסיד אויף נאָכלויפן דעם רבי׳ן און כאפּן "שיריים", נאָר א באלעבטישער חסיד: געבן דעם רבי׳ן א סך געלט און יוצא. איז געווען א הויכער אין וואוקס און איז געווען דיק — זיין דיק, איז אין יענע צייטן ביי אונז אין שטעטל נים געווען קיין זאָך פון לאכן דערפון. דאָס האָט, אדרבא, ארויסגערופן דעם גרעסטן רעספּעקט. דאָס איז געווען א סימן פון נים הארעווען און פון עסן א סך און גוטס, א סימן פון נגיד׳ישאפט, ווייל דאָס רוב אידן ביי אונז זיינען געווען מאגער, פּשוט פון נים דערעסן, און מ׳פלעגט אויף אים זאָגן אז ער פארט אין די "בערער" צאפן שמאלץ (אָפּזמען